

УДК 316.4

*Балакірева О.М., канд. соціол. наук, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”,
Дмитрук Д.А., канд. соціол. наук, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”*

ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ОЦІНОК І ОЧІКУВАНЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ЛІТО 2017 Р.¹

На основі даних загальнонаціонального опитування показано оцінку соціально-економічної ситуації та суспільні настрої, а також доходи та витрати населення. Розглянуто динаміку та структуру заощаджень/накопичень. Проаналізовано індекси соціально-економічних оцінок і очікувань для різних соціально-демографічних груп у динаміці.

Ключові слова: *індекси соціально-економічних оцінок і очікувань, громадська думка, соціально-економічні проблеми, витрати, заощадження, накопичення, самооцінка матеріального становища, уявний прожитковий мінімум.*

Оцінка ситуації та суспільні настрої. Наявність широкого кола питань, які турбують населення, зумовлює умовний їх поділ на три змістовні блоки, що спрощує їх сприйняття респондентами під час проведення опитування. Респонденти оцінювали важливість проблем у кожному блоці окремо.

Основними питаннями, що сьогодні турбують респондентів, є матеріальне становище родини (62,2%), зростання цін на товари масового споживання (39,9%), тарифи на комунальні послуги (37,9%), війна на Сході України, мобілізація (37,2%). Матеріальне становище найбільше турбує респондентів із середнім рівнем доходу, менше – більш забезпечених. Зростання цін на товари масового споживання найбільше непокоїть старше покоління, і найменше – молодих респондентів. Питання тарифів на комунальні послуги найбільше непокоїть найбільш вразливі верстви суспільства та старше покоління.

Іншими важливими питаннями є власний стан здоров'я або близьких (31,5%), майбутнє дітей респондентів (23,6%), політична ситуація в країні та майбутнє України (15%). Більшою мірою це хвилює громадян із середнім рівнем доходів. Зростання безробіття, загроза втрати роботи (18,6%) та кар'єра, перспективи на роботі (14,4%) непокоїть респондентів наймолодшого віку та із середнім достатком (табл. 1).

На думку опитаних, сьогодні Україні найбільше загрожує корупція (73,7%). Іншими важливими загрозами респонденти вважають панування олігархів у політиці та економіці України (45,9%) й агресію Російської Федерації (35,3%). Останнє є найактуальнішим для Північно-Західного та Центрального регіонів і людей середнього достатку. Проте Північно-Західний регіон найменше турбує проблема соціально-економічної політики Уряду порівняно з іншими регіонами (табл. 2).

¹ Вибіркова сукупність кожного опитування моніторингу становить не менше ніж 2000 респондентів, є репрезентативною за основними соціально-демографічними показниками стосовно дорослого населення України. Стандартні відхилення при достовірних 95% і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,25–2,04%. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента “віч-на-віч”. Останнє опитування проведено з 9 по 22 червня 2017 р. в 24 областях України та м. Києві. Всього опитано 2288 респондентів.

© Балакірева О.М., Дмитрук Д.А., 2017

Таблиця 1

Перелік основних соціально-економічних проблем, які викликають стурбованість у населення, розподіл відповідей за віком, фінансовим і матеріальним становищем опитаних, %

	Серед усіх	Вік (років)					Фінансове становище					Матеріальне становище родини			
		18–29	30–39	40–49	50–59	60+	Змушені заощаджувати навіть на харчуванні	Вистачає на харчування	Вистачає на харчування і необхідний одяг	Вистачає на харчування, одяг, взуття, інші покупки	Вистачає на харчування, одяг, дорогі покупки	Низьке/дуже низьке	Нижче за середнє	Середнє	Високе, вище за середнє
Матеріальне становище моєї родини	62,2	63,8	65,8	63,2	64,0	56,3	63,3	61,7	66,9	52,4	39,6	61,8	62,8	62,4	57,3
Зростання цін на товари масового споживання	39,9	<i>34,1</i>	37,8	39,5	36,4	48,9	39,7	42,5	40,1	35,1	26,8	41,0	42,9	36,1	41,6
Тарифи на комунальні послуги	37,9	29,4	37,2	36,9	38,5	45,5	45,3	42,4	33,7	30,6	21,8	41,5	36,8	37,0	23,8
Війна на Сході України, мобілізація	37,2	39,7	35,5	36,5	41,5	33,9	35,6	37,7	34,5	43,3	52,4	38,2	37,3	36,1	33,3
Власний стан здоров'я або близьких	31,5	<i>18,8</i>	26,4	25,4	30,8	49,6	40,3	33,6	27,6	24,7	33,6	36,9	31,1	27,6	18,6
Майбутнє моїх дітей	23,6	<i>17,3</i>	28,6	32,2	24,5	<i>19,0</i>	21,7	21,0	24,4	27,4	39,0	25,9	21,2	24,0	26,1
Зростання рівня безробіття, загроза втратити роботу	18,6	25,7	19,0	18,2	21,1	<i>11,0</i>	<i>13,0</i>	17,8	23,7	16,2	3,3	16,7	19,2	18,5	33,6
Політична ситуація в країні та майбутнє України	15,0	17,9	13,4	17,4	16,4	<i>11,1</i>	11,7	<i>10,6</i>	16,6	22,2	35,9	<i>10,2</i>	15,4	17,9	25,5
Власна кар'єра, перспективи на роботі	14,4	32,6	15,5	13,8	8,0	3,6	5,8	14,6	15,7	20,6	20,6	7,9	14,2	20,4	18,4
Свавілля чиновників і правоохоронних органів	5,8	5,5	7,7	6,3	4,6	5,2	6,7	5,4	5,2	5,1	17,7	5,8	6,5	5,0	6,6
Погіршення криміногенної ситуації	2,4	3,1	1,7	1,4	3,2	2,3	1,6	2,9	1,7	4,2	1,9	3,0	1,6	2,3	5,5
Інше	0,6	0,2	0,5	0,5	0,3	1,2	1,2	0,5	0,3	1,1	0,0	0,7	0,8	0,3	0,0

Примітка: Сума відповідей не дорівнює 100%, респонденти мали можливість обрати до трьох варіантів відповіді. Напівжирний курсив/курсив – наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Таблиця 2

Перелік основних проблем, які, на думку респондентів, загрожують державі, розподіл відповідей за фінансовим і матеріальним становищем, %

	Серед усіх	Фінансове становище					Матеріальне становище родини			
		Змушені заощаджувати навіть на харчуванні	Вистачає на харчування	Вистачає на харчування і необхідний одяг	Вистачає на харчування, одяг, взуття, інші покупки	Вистачає на харчування, одяг, дорогі покупки	Низьке/дуже низьке	Нижче за середнє	Середнє	Високе, вище за середнє
Корупція	73,7	76,3	73,1	75,2	67,3	71,6	75,8	73,9	72,1	72,5
Панування олігархів у політиці та економіці України	45,9	50,8	51,9	39,3	45,9	25,1	51,8	46,5	42,0	18,9
Недівість люстрації	18,7	17,8	18,8	21,2	11,8	17,9	17,7	19,1	19,2	17,3
Агресія Росії проти України, сепаратизм	35,3	34,4	35,6	33,2	41,5	42,3	34,5	35,9	35,4	35,5
Недостатня допомога іноземних держав (США, країн ЄС) Україні	4,2	2,5	4,5	4,7	4,7	3,8	3,0	4,8	4,4	7,2
Відсутність реформ	24,7	17,0	22,8	27,7	29,2	40,0	18,8	25,1	28,7	39,8
Соціально-економічна політика Уряду	31,4	30,8	30,3	33,7	30,5	25,5	31,1	28,7	34,2	35,3
Незахищений інформаційний простір України (кремлівська пропаганда)	4,3	3,7	3,8	4,1	6,3	9,3	3,0	4,3	5,5	6,6
Масова еміграція українців за кордон і демографічна криза	14,8	13,5	15,3	14,9	14,7	15,2	15,4	14,3	13,9	24,6
Недостатня політична та громадська свідомість населення	8,5	7,2	7,1	9,8	10,3	5,8	6,2	10,0	8,6	13,1
Засилля іноземної агентури та саботаж	3,8	4,9	3,6	3,3	4,3	5,2	4,7	4,2	2,7	3,3
Торгівля з державою-агресором і терористичними організаціями ДНР/ЛНР	3,0	2,8	2,2	2,9	4,8	6,6	3,0	2,4	3,2	6,4
Спроби змінити Конституцію України під час війни (“особливий статус Донбасу”)	2,9	1,4	3,1	4,0	1,7	1,9	2,8	3,0	2,9	2,4
Інше	0,9	1,6	0,7	0,5	1,0	3,8	1,1	0,9	0,4	3,8

Примітка: Сума відповідей не дорівнює 100%, респонденти мали можливість обрати до трьох варіантів відповіді. Напівжирний курсив/курсив – наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Ключовими діями Уряду, що сьогодні викликають найбільше занепокоєння, є зростання комунальних тарифів (77,7%), знецінення гривні та зростання цін на товари масового споживання (63,5%). Перша проблема найбільше хвилює пенсіонерів (84,5%). Знецінення гривні та загальне зростання цін непокоїть усіх респондентів, незалежно від матеріального становища чи соціального статусу. Респонденти певною мірою також занепокоєні пенсійною реформою (36%), обмеженням пільг (20,5%) та ініціативами вільного продажу земель сільськогосподарського призначення (20,5%). Цілком природним є те, що питаннями пенсійного реформування занепокоєні робітники та працюючі у режимі вільної зайнятості, а обмеженням пільг – пенсіонери (30,3%). Остання проблема також хвилює респондентів з низькими доходами (25,7%). Проблема податкового тиску на малий і середній бізнес хвилює підприємців та фахівців – людей із середнім або високим матеріальним становищем (табл. 3).

Таким чином, найактуальнішими проблемами для населення залишаються соціально-економічні, які стосуються їхнього добробуту. Важливо зазначити, що питання житлово-комунальних тарифів, присутнє в двох різних формулюваннях, завжди викликає занепокоєння (менше, коли йдеться про діючі тарифи, і більше – у разі можливого зростання).

Наприкінці 2016 р. на соціально-економічному порядку денному були заяви щодо підняття рівня мінімальної заробітної плати. На той момент таке рішення відповідало прагненню більшої частини населення, яке вже тривалий час відчувало невідповідність діючих стандартів фактичній вартості життя. За даними моніторингу, вже у 2015 р. показник уявного прожиткового мінімуму перевищив 3398 грн на одну особу (динаміка оцінок респондентами оптимального прожиткового мінімуму за 2013–2016 рр. наведено на рис. 1). На момент прийняття рішення про підвищення рівня мінімальної заробітної плати різниця між офіційним і уявним (бажаним) прожитковим мінімум становила 2,64 раза (порівняння реального та уявного прожиткового мінімуму у грудні 2016 р. відображено на рис. 2). Влітку 2017 р. обрахований за відповідями оптимальний прожитковий мінімум становив 4321 грн, збільшившись таким чином за шість місяців на 5,7%.

Структура доходів економічно активного населення доволі диверсифікована: 85,5% отримують заробітну плату за основним місцем роботи (для 77,9% економічно активного населення – це основне джерело доходу) (табл. 4), 33,1% мають премії та бонуси за основним місцем роботи; 21,6% отримують матеріальну допомогу інших членів родини, родичів, аліменти, враховуючі грошову та не грошову допомогу; 13,4% отримують доходи від додаткової зайнятості, приробітку, тобто мають декілька місць роботи.

Про неофіційні платежі за основним місцем роботи повідомили 8,1% економічно активного населення (у грудні 25%), а для 4,7% це було основним джерелом доходу.

Таблиця 3

**Основні соціально-економічні дії Уряду, що турбують респондентів,
розподіл відповідей за соціальним статусом і матеріальним становищем, %**

	Серед усіх	Ваш соціальний статус сьогодні									Матеріальне становище родини			
		Керівник підприємства, підприємець	Фахівець з вищою або середньою фаховою освітою	Робітник, робітник сільськогосподарства	Службовець	Працює в режимі вільної зайнятості (фриланс)	Учень, студент	Домогосподарка	Пенсіонер	Непрацездатний, непрацюючий	Низьке/дуже низьке	Нижче за середнє	Середнє	Високе, вище за середнє
Зростання комунальних тарифів	77,7	71,3	71,7	80,1	74,4	65,7	60,9	77,4	84,5	76,5	79,2	79,1	75,3	75,8
Знецінення гривні та зростання цін на товари	63,3	60,3	67,1	62,3	64,0	63,1	60,3	61,0	61,5	68,1	59,5	65,2	65,5	52,8
Пенсійна реформа	36,0	28,2	32,5	42,9	40,0	53,2	14,7	27,8	36,3	36,0	38,2	36,8	34,0	24,4
Обмеження пільг	20,5	21,1	13,9	15,0	17,9	16,0	19,3	24,4	30,3	18,2	25,7	18,7	17,2	28,9
Ініціативи продажу земель сільськогосподарського призначення	20,5	14,3	19,8	20,7	20,5	12,7	14,4	25,9	23,1	20,6	25,0	19,0	18,8	10,9
Ініціативи розпродажу стратегічних державних підприємств	15,0	14,2	17,1	13,6	21,3	13,1	19,3	14,9	13,5	12,6	13,7	15,7	15,5	11,0
Податковий тиск на малий і середній бізнес	10,6	32,8	15,8	9,4	7,7	12,7	13,0	4,4	6,0	7,2	7,3	10,4	12,7	23,9
Спрощення виводу капіталів у офшорні зони	7,1	10,5	8,3	8,3	8,1	5,5	9,6	6,0	4,0	9,3	6,0	7,7	7,4	6,9
Призначення іноземців на ключові владні посади	6,5	4,1	6,4	5,6	2,3	13,3	11,2	7,3	6,0	13,3	7,1	6,8	5,8	3,8
Рефінансування банків олігархів з державного бюджету	6,1	7,5	7,3	7,1	9,5	6,9	12,7	6,0	3,3	4,3	3,9	6,1	7,7	11,7
Прийняття нового трудового кодексу	3,5	2,2	6,3	2,7	3,7	8,5	11,1	1,6	0,9	5,3	1,9	3,8	4,4	6,6
Територіально-адміністративна реформа (децентралізація)	3,3	4,2	4,9	2,8	1,8	2,2	3,9	2,6	3,0	2,6	2,3	2,9	4,4	7,5
Інше	0,6	1,6	0,2	0,5	0,9	0,0	1,9	2,0	0,1	1,8	0,4	1,0	0,3	1,9

Примітка: Сума відповідей не дорівнює 100%, респонденти мали можливість обрати до трьох варіантів відповіді. Напівжирний курсив/курсив – наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

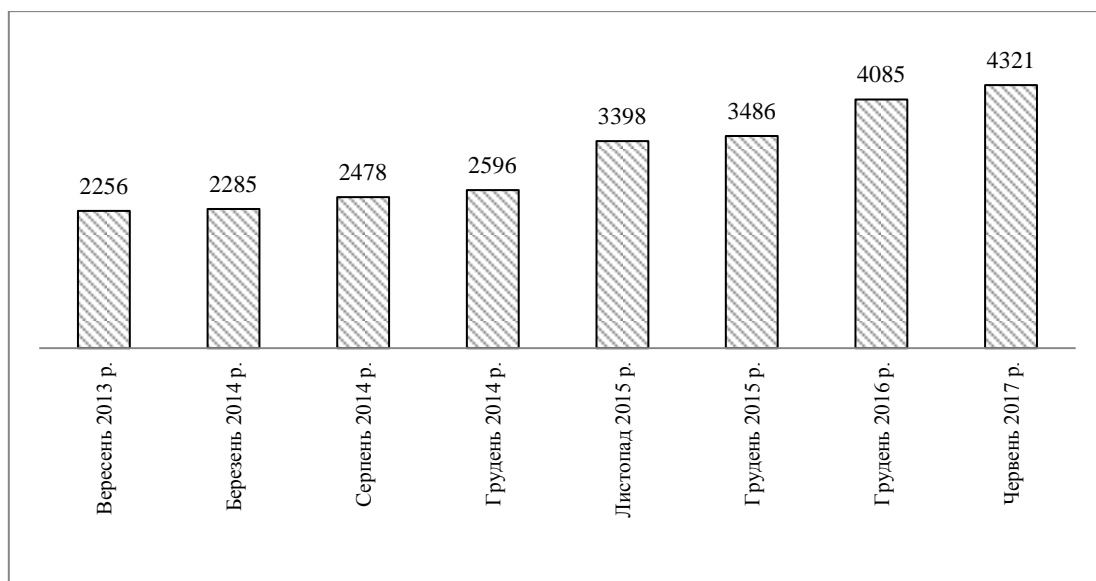

Рис. 1. Динаміка оцінок респондентами уявного прожиткового мінімуму у розрахунку на 1 особу, грн

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

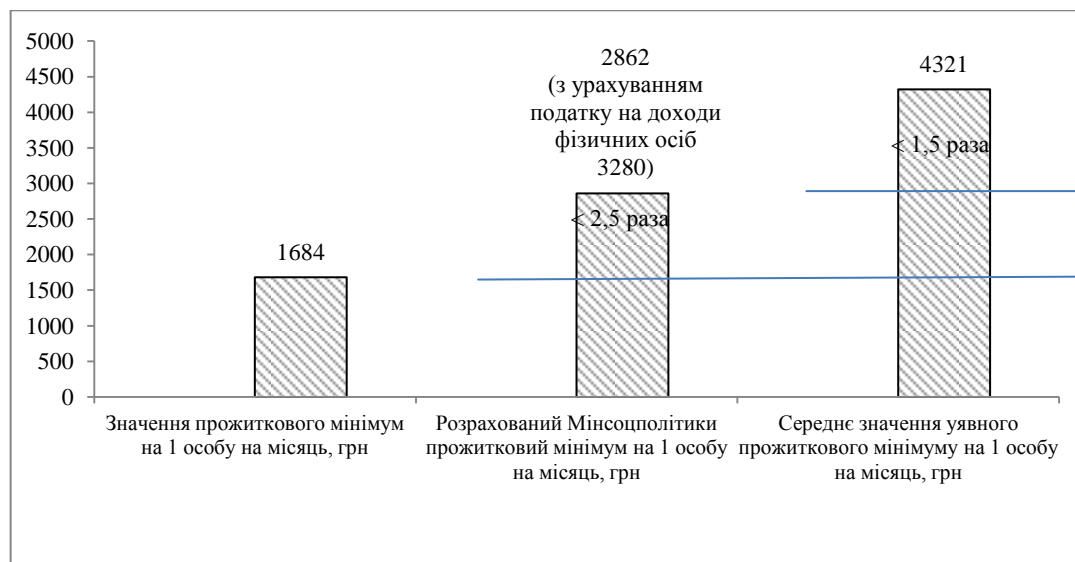

Рис. 2. Порівняння реального, розрахованого Міністерством соціальної політики України, та уявного прожиткового мінімуму, травень 2017 р., грн

Таблиця 4

**Показники джерел (офіційних і неофіційних)
особистого доходу громадян України, червень 2017 р.**

	Все населення		Економічно активне населення	
	Всі джерела*	Основні джерела**	Всі джерела*	Основні джерела**
Офіційна заробітна плата за основним місцем роботи	52,8	47,8	85,5	77,9
Пенсія	31,3	26,9	9,6	5,5
Матеріальна допомога інших членів родини, родичів, аліменти, враховуючи грошову та негрошову допомогу	26,0	8,1	21,6	3,7
Премії та бонуси за основним місцем роботи	19,8	4,5	33,1	7,4
Соціальні виплати та державні грошові допомоги (стипендії, допомога по безробіттю, допомога при народженні дитини, доплати малозабезпеченим сім'ям)	14,7	7,5	7,7	1,9
Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	11,6	3,0	9,8	2,6
Доходи від додаткової зайнятості, підробітку	10,2	3,3	13,4	3,8
Доходи від індивідуальної, приватної діяльності	7,3	4,7	10,6	6,8
Неофіційна винагорода від додаткової зайнятості, підробітку	5,3	1,5	4,9	1,1
Неофіційні платежі за основним місцем роботи	5,1	3,1	8,1	4,7
Здача в оренду житла, приміщень, земельних ділянок	3,0	0,8	3,4	0,7
Доходи від депозитів, відсотки за акціями, цінними паперами тощо	1,3	0,0	1,7	0,1
Державна грошова допомога ВПО	0,9	0,2	0,6	0,1
Інше	1,1	1,0	0,5	0,4

* Ствердні відповіді на запитання: “Якщо говорити про всі джерела (офіційні та неофіційні) Вашого особистого доходу, то які із зазначених на картці Ви маєте?”. Респонденти могли обрати будь-яку кількість відповідей.

** Ствердні відповіді на запитання: “А які з названих Ви вважаєте основними?”. Респондент мав можливість зазначити до 3-х джерел.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Індекси соціально-економічних оцінок та очікувань. Одна з інформативних методик, яка здатна фіксувати зміни в соціально-економічних оцінках і очікуваннях, це розрахунок відповідних індексів: поточного особистого матеріального становища (ІПСо), поточного суспільного матеріального становища (у населеному пункті, області, країні та інтегральний) (ІПСс), очікуваних змін особистого матеріального становища (ІЕОо), очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців (ІЕОс) та інфляційних очікувань (ІО). Методологія розрахунків представлена у Додатку А.

У червні 2017 р. фіксується покращення значень за всіма індексами порівняно з минулорічними показниками. За півроку індекс поточного особистого матеріального

становища істотно покращився на 4 пункти (зростання з 52 до 56 пунктів); інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища зріс з 59 до 67 пунктів; індекс очікуваних змін особистого матеріального становища збільшився на 2 пункти з 55 до 57 пунктів; індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців зріс також на 7 пунктів (до 63 пунктів); індекс інфляційних очікувань збільшився до 182 пунктів (табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка індексів соціально-економічних оцінок та очікувань серед економічно активного населення

		Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.	Вересень 2013 р.	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Березень 2015 р.	Серпень 2015 р.	Листопад 2015 р.	Грудень 2015 р.	Грудень 2016 р.	Червень 2017 р.
ПСо	Економічно активне населення	76	73	87	47	48	36	22	39	40	51	63	66
	Решта населення	59	65	83	45	37	28	18	39	37	42	52	56
ПС населеного пункту	Економічно активне населення	78	79	87	42	43	38	27	48	46	49	70	74
	Решта населення	70	73	82	43	39	34	27	42	40	51	67	67
ПСс області	Економічно активне населення	79	75	85	34	32	30	21	41	42	44	62	71
	Решта населення	67	72	80	35	32	27	22	38	37	45	60	61
ПСс країни	Економічно активне населення	67	65	76	19	15	16	14	27	31	33	46	57
	Решта населення	54	63	74	18	14	14	13	29	27	33	46	50
ПСс інтегральний	Економічно активне населення	75	73	83	32	30	28	21	39	39	42	59	67
	Решта населення	64	69	79	32	28	25	20	36	35	43	58	59
ІЕОо	Економічно активне населення	83	79	94	55	46	42	31	40	43	51	70	69
	Решта населення	62	70	87	49	36	32	25	33	39	43	55	57
ІЕОс	Економічно активне населення	77	76	82	37	30	33	34	45	48	56	60	69
	Решта населення	65	71	77	34	25	28	28	42	49	50	56	63
ІО	Економічно активне населення	164	165	160	175	177	186	189	183	181	183	175	174
	Решта населення	182	178	167	181	189	193	193	188	184	186	177	182

Примітка: ПСо – індекс поточного особистого матеріального становища; ПСс – індекс поточного суспільного матеріального становища, вимірюється на рівні населеного пункту, області та країни, а також як інтегральний індекс, що складається з цих трьох оцінок; ІЕОо – індекс очікуваних змін особистого матеріального становища; ІЕОс – індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців; ІО – індекс інфляційних очікувань.

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Існують значні відмінності за індексами соціально-економічних оцінок і очікувань серед різних соціально-демографічних груп (табл. 6). Так, жителі сіл є дещо оптимістичнішими, ніж жителі обласних центрів, в оцінці зміни соціально-економічної ситуації. Проте стосовно очікуваних змін особистого матеріального становища та розвитку економіки країни жителі міст і сіл мають подібні оцінки.

Якщо говорити про регіональні особливості, то найгірші оцінки та найбільш песимістичні очікування зафіксовано на Сході, Півдні та серед мешканців столиці. Крім того, можна помітити залежність рівня песимістичного від матеріального становища: чим нижчою є самооцінка матеріального становища, тим негативніші очікування. Зберігається тенденція, відповідно до якої молодь має оптимістичніші оцінки та очікування порівняно із старшою віковою групою (понад 50 років). Відмінності за освітою більшою мірою відображають диференціацію за доходами: високоосвічена група населення, що традиційно має вищий дохід, демонструє більш оптимістичні оцінки та очікування.

Таблиця 6

Зведена таблиця індексів оцінок і очікувань за соціально-демографічними групами

Показник		ІПСо	ІПС нас. пункту	ІПСс області	ІПСс країни	ІПСс інтегральний	ІЕОо	ІЕОс	ІО
Серед усіх		62	71	67	67	59	64	66	177
Тип населеного пункту	Місто	61	68	65	52	62	63	66	179
	Обласний центр	59	67	64	56	62	60	67	180
	Інші міста	63	68	66	50	61	64	65	178
	Село	63	77	70	57	68	66	67	174
Регіон опитування	Захід	68	73	70	61	68	73	76	175
	Центр	66	69	69	58	65	66	72	175
	Північ	66	86	79	61	75	70	72	172
	Схід	56	65	58	40	54	58	55	181
	Південь	46	68	64	50	61	46	56	179
	Донбас	70	69	62	51	61	70	70	177
	м. Київ	56	65	63	57	62	58	58	188
Вік	18–29	75	82	77	64	74	81	75	171
	30–39	65	74	71	58	68	70	67	173
	40–49	64	70	68	53	64	62	66	175
	50–59	54	66	64	52	61	57	66	181
	60+	51	64	57	45	55	51	60	184
Стать	Чоловіча	65	71	67	54	64	69	66	176
	Жіноча	59	70	67	53	63	60	67	178
Рівень освіти	Початкова/базова середня	53	76	66	79	74	48	55	188
	Повна загальна середня	57	66	63	49	59	60	61	181
	Базова вища	61	74	69	58	67	64	69	171
	Повна вища/вчений ступінь	70	74	70	57	67	73	74	169

Закінчення табл. 6

Показник		ІПСО	ІПС нас. пункту	ІПСс області	ІПСс країни	ІПСс інтегральний	ІЕОо	ІЕОс	ІО
Матеріальне становище родини	Дуже низьке	31	52	49	38	46	32	43	189
	Низьке	52	67	61	45	58	51	56	187
	Нижче за середнє	58	66	63	52	60	58	63	184
	Середнє та вище*	79	83	79	65	76	85	81	163
Щомісячний дохід на 1 члена родини	<1218 грн	49	64	63	51	59	53	57	182
	1219–2000 грн	52	67	60	49	59	53	64	185
	2001–3000 грн	68	75	70	57	67	67	67	175
	3001 грн та більше	69	73	39	56	56	73	75	169
Економічна активність	Економічно активне населення	66	74	71	57	67	69	69	174
	Решта населення	56	67	61	50	59	57	63	182

* Сума відповідей “середнє”, “вище за середнє”, “високе” та “ дуже високе”.

Примітка: ІПСО – індекс поточного особистого матеріального становища; ІПСс – індекс поточного суспільного матеріального становища, вимірюється на рівні населеного пункту, області та країни, а також як інтегральний індекс, що складається з цих трьох оцінок; ІЕОо – індекс очікуваних змін особистого матеріального становища; ІЕОс – індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців; ІО – індекс інфляційних очікувань. Сірий колір – наведене значення є нижчим за середній показник.

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Порівнюючи з минулим роком оцінки поточного матеріального становища (ІПСО), можна помітити, що вони поліпшилися у більшості регіонів, негативна динаміка спостерігається на Півдні та в столиці (табл. 7).

Таблиця 7

Динаміка індексу поточного особистого матеріального становища за регіонами

ІПСО	12.2006 р.	12.2007 р.	12.2008 р.	04.2009 р.	08.2009 р.	12.2009 р.	12.2010 р.	04.2011 р.	10.2011 р.	11.2011 р.	03.2012 р.	12.2012 р.	09.2013 р.	03.2014 р.	08.2014 р.	12.2014 р.	03.2015 р.	08.2015 р.	11.2015 р.	12.2015 р.	12.2016 р.	06.2017 р.
Захід	84	77	54	55	54	69	68	62	76	67	57	79	84	51	50	28	18	44	43	50	59	68
Центр	80	80	46	25	42	56	75	52	93	55	76	85	76	49	35	25	16	38	44	60	63	66
Північ	73	89	48	73	49	79	84	66	81	63	74	82	105	58	69	40	17	36	53	58	70	66
Схід	87	84	38	40	34	62	78	49	78	77	78	80	83	42								
Схід без Донбасу															30	36	26	35	30	43	53	56
Донбас (крім зони АТО)															24	28	16	42	24	27	41	70
Південь	71	74	34	48	38	55	72	47	72	66	71	79	81	38	38	29	17	35	40	19	51	46
м. Київ	83	101	41	63	38	61	57	60	86	107	69	90	87	51	82	58	37	49	38	79	82	56
АР Крим	88	36	13	22	3	41	64	31	70	70	58	67	86	25								
Загалом	82	80	41	47	40	63	74	53	80	71	71	80	85	46	43	33	20	39	39	48	59	62

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Очікування щодо майбутнього особистого матеріального становища (ІПСс) найбільшою мірою покращуються на Сході та Донбасі (табл. 8).

Таблиця 8

Динаміка індексу поточного суспільного матеріального становища за регіонами

ІПСс	12.2006 р.	12.2007 р.	12.2008 р.	04.2009 р.	08.2009 р.	12.2009 р.	12.2010 р.	04.2011 р.	10.2011 р.	11.2011 р.	03.2012 р.	12.2012 р.	09.2013 р.	03.2014 р.	08.2014 р.	12.2014 р.	03.2015 р.	08.2015 р.	11.2015 р.	12.2015 р.	12.2016 р.	06.2017 р.
Захід	78	65	28	40	53	59	69	58	72	70	58	72	79	50	40	33	23	42	44	46	57	73
Центр	68	61	23	22	42	51	75	51	76	57	78	80	72	34	24	20	14	30	42	44	64	69
Північ	69	52	20	49	40	59	81	66	71	65	77	74	100	30	53	36	26	47	49	24	71	86
Схід	79	56	18	29	28	49	69	55	74	78	79	78	79	28								
Схід без Донбасу															21	23	16	35	25	25	48	65
Донбас (крім зони АТО)															13	19	21	40	25	6	47	69
Південь	78	56	14	21	32	36	69	49	67	69	60	74	70	28	20	23	15	33	40	24	55	68
м. Київ	51	77	14	27	28	39	47	52	76	79	62	80	81	29	39	30	43	44	47	56	78	65
АР Крим	91	26	1	0	0	15	76	31	58	89	83	69	105	10								
Загалом	74	58	19	31	35	49	70	54	72	72	72	72	81	32	29	27	21	38	38	33	59	71

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Порівняльний аналіз динаміки індексів соціально-економічних оцінок і очікувань демонструє, що поточні оцінки матеріального становища на рівні особистості та суспільства знову зблизилися, хоча впродовж тривалого часу оцінки власного матеріального становища були кращими за суспільні (рис. 3, табл. 9). Обидві оцінки повертаються на рівень 2013 р.

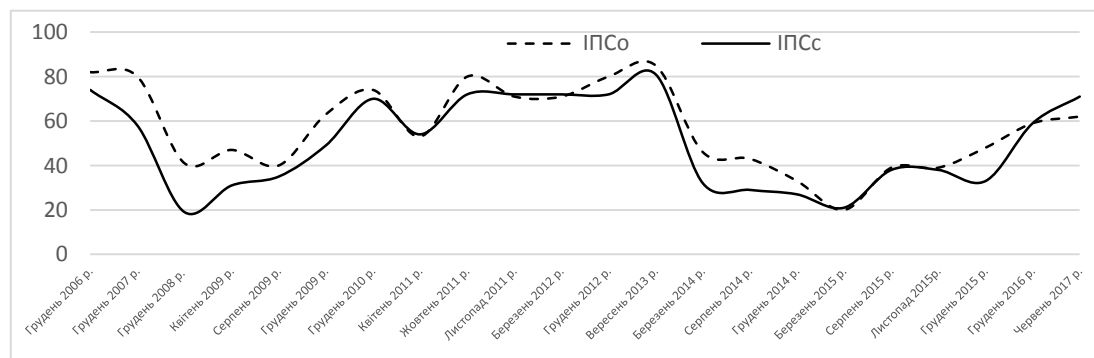

Рис. 3. Динаміка індексів поточного особистого та суспільного матеріального становища впродовж 2005–2017 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Значення ІЕОо повертається на рівень попередніх років. Драматичне зменшення позитивних очікувань щодо змін у власному матеріальному становищі, яке спостерігалося в 2015 р., поступово втрачає силу. Індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців не змінюється (табл. 10), такою самою є ситуація й щодо інфляційних очікувань (табл. 11).

Індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців знову наблизився до індексу поточного суспільного матеріального становища (рис. 4).

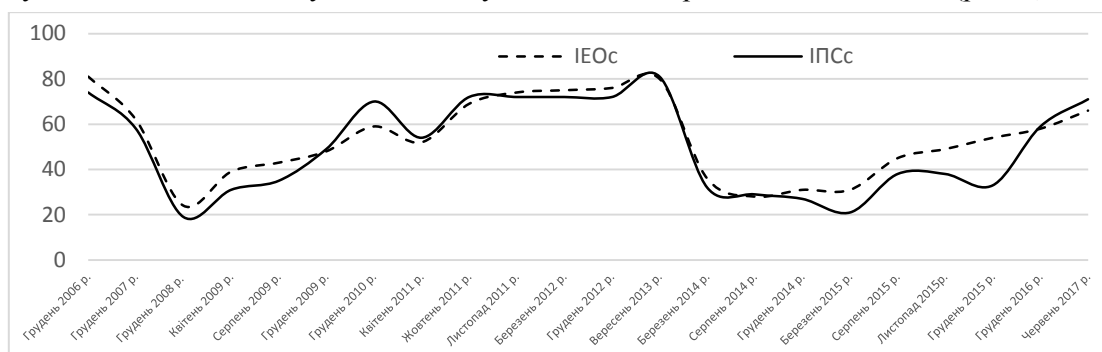

Рис. 4. Розподіл інтегрального індексу поточного суспільного становища та індексу очікуваного розвитку економіки країни впродовж 2006–2017 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Таблиця 9

Динаміка індексу очікуваних змін особистого матеріального становища за регіонами

ІЕОо	12.2006 р.	12.2007 р.	12.2008 р.	04.2009 р.	08.2009 р.	12.2009 р.	12.2010 р.	04.2011 р.	10.2011 р.	11.2011 р.	03.2012 р.	12.2012 р.	09.2013 р.	03.2014 р.	08.2014 р.	12.2014 р.	03.2015 р.	08.2015 р.	11.2015 р.	12.2015 р.	12.2016 р.	06.2017 р.
Захід	90	96	59	77	64	94	72	66	77	67	51	89	90	88	45	38	32	42	45	52	63	73
Центр	83	98	41	33	52	82	80	55	90	68	84	90	76	55	38	31	21	32	47	60	75	66
Північ	67	98	41	86	52	106	87	70	84	74	82	88	116	55	65	56	25	44	53	53	81	70
Схід	93	92	48	58	45	75	84	57	76	82	87	89	84	32								
Схід без Донбасу															25	32	24	32	38	44	51	58
Донбас (крім зони АТО)															18	46	22	43	23	11	47	70
Південь	89	91	31	63	46	71	83	56	71	70	79	86	97	36	35	30	27	28	38	31	48	46
м. Київ	91	123	43	83	58	87	56	68	85	127	75	102	112	100	108	45	60	64	41	72	90	58
АР Крим	88	48	16	9	5	73	29	13	44	64	60	77	83	9								
Загалом	87	94	45	62	50	84	77	58	77	77	76	89	91	52	42	38	28	38	42	48	64	64

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Очікування щодо економічної ситуації покращуються, а показники індексу поточного особистого матеріального становища та індексу очікуваних змін особистого матеріального становища є майже однаковими, що свідчить про низьку поширеність сподівань про зміни на краще (рис. 5).

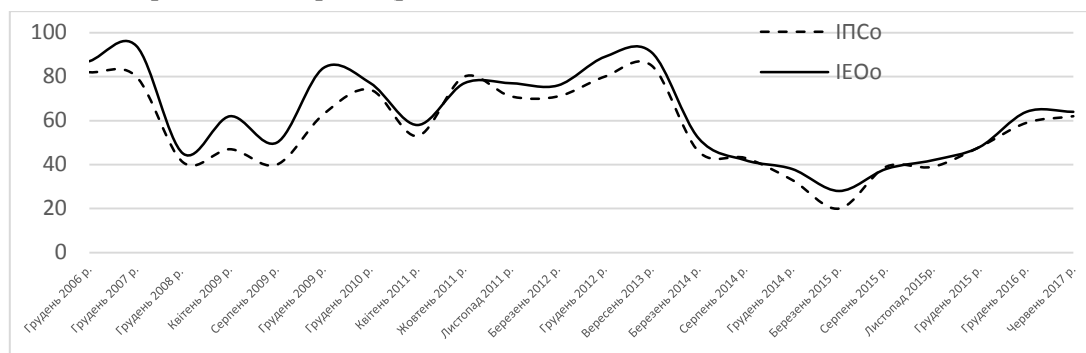

Рис. 5. Розподіл індексів поточного особистого матеріального становища та очікуваних змін особистого матеріального становища впродовж 2006–2017 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Таблиця 10

Динаміка індексу очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців за регіонами

ІЕОс	12.2006 р.	12.2007 р.	12.2008 р.	04.2009 р.	08.2009 р.	12.2009 р.	12.2010 р.	04.2011 р.	10.2011 р.	11.2011 р.	03.2012 р.	12.2012 р.	09.2013 р.	03.2014 р.	08.2014 р.	12.2014 р.	03.2015 р.	08.2015 р.	11.2015 р.	12.2015 р.	12.2016 р.	06.2017 р.
Захід	81	67	33	46	57	58	63	51	70	71	61	78	82	68	34	31	37	42	50	57	57	76
Центр	79	62	23	38	46	51	62	51	77	70	75	82	74	39	24	25	27	47	56	57	61	72
Північ	70	66	22	46	53	53	53	57	76	61	69	77	102	26	40	45	31	50	55	48	69	72
Схід	87	62	21	35	36	47	61	60	74	81	80	74	75	19								
Схід без Донбасу															17	25	23	40	38	42	41	55
Донбас (крім зони АТО)															16	21	39	51	52	70	71	70
Південь	77	64	23	40	43	40	49	46	76	73	77	76	75	30	18	25	23	42	43	40	58	56
м. Київ	72	76	20	40	46	43	50	51	74	71	70	86	77	87	66	56	59	48	53	86	77	58
АР Крим	84	18	4	11	12	37	61	17	57	80	101	62	81	3								
Загалом	81	62	24	39	43	48	59	52	69	74	75	76	80	36	28	31	31	45	49	54	58	66

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Таблиця 11

Динаміка індексу інфляційних очікувань за регіонами

ІО	12.2006 р.	12.2007 р.	12.2008 р.	04.2009 р.	08.2009 р.	12.2009 р.	12.2010 р.	04.2011 р.	10.2011 р.	11.2011 р.	03.2012 р.	12.2012 р.	09.2013 р.	03.2014 р.	08.2014 р.	12.2014 р.	03.2015 р.	08.2015 р.	11.2015 р.	12.2015 р.	12.2016 р.	06.2017 р.
Захід	147	170	181	180	182	175	177	186	179	172	173	170	158	165	193	195	193	183	172	175	172	175
Центр	152	182	186	190	189	173	175	189	165	185	171	160	167	175	191	190	192	186	177	192	177	175
Північ	161	174	177	165	178	152	170	175	170	188	160	158	115	177	152	183	188	185	181	184	161	172
Схід	165	176	189	187	188	180	174	183	175	167	167	169	173	185								
Схід без Донбасу															194	193	194	184	184	189	172	181
Донбас (крім зони АТО)															192	192	188	171	186	179	175	177
Південь	166	168	190	180	187	178	183	181	167	165	175	173	179	190	190	191	191	191	191	193	185	179
м. Київ	133	153	185	191	176	168	170	163	148	138	160	162	188	143	116	161	175	181	188	177	176	188
АР Крим	178	189	191	199	193	168	192	187	162	141	182	173	160	196								
Загалом	158	175	186	183	185	173	176	182	171	170	169	167	163	177	182	189	190	184	181	184	175	177

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Інфляційні очікування залишаються стабільно високими (рис. 6).

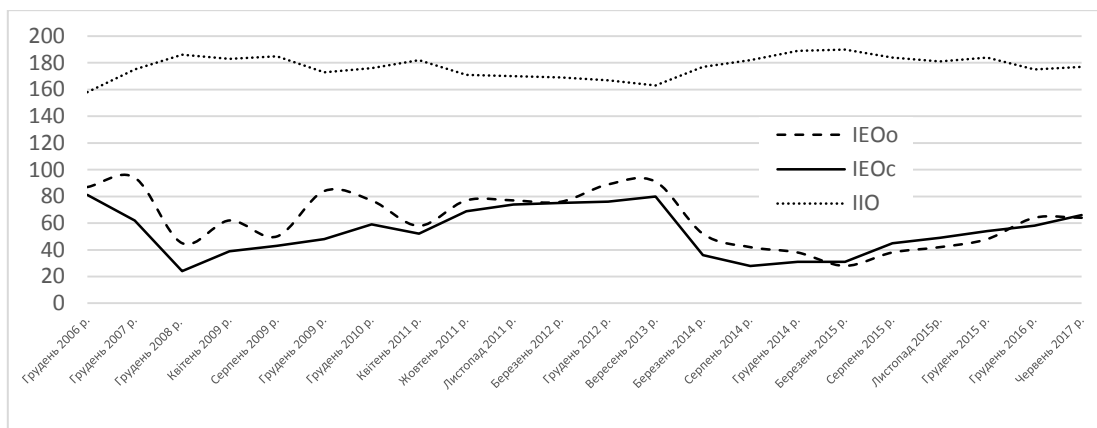

Рис. 6. Динаміка індексів очікування змін особистого матеріального становища, очікування змін розвитку економіки країни, інфляційних очікувань впродовж 2006–2017 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Доходи та витрати населення (огляд). Лише чверть населення (25%) вважає, що матеріальне становище їхньої родини можна розглядати як середнє та вище. Частка тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як вище за середнє, становить лише 1,9% (табл. 12). Понад третину опитаних (39,3%) оцінюють матеріальне становище своєї сім'ї нижче за середній рівень, ще майже третина (26,2%) вважають його низьким, а 8,1% – дуже низьким.

Таблиця 12

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
“Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї України
прийняти за деякий середній показник, то як Ви порівняно з ним
оцінюєте матеріальне становище Вашої сім'ї?”, %**

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Листопад 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.	Червень 2013 р.	Вересень 2013 р.	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Березень 2015 р.	Серпень 2015 р.	Листопад 2015 р.	Грудень 2016 р.	Червень 2017 р.
Дуже низьке	4	4	5	5	5	6	4	7	6	4,1	4,8	3,9	8,5	10,6	9,5	6,3	11,3	8,1
Низьке	14	16	19	21	19	21	18	25	18	20,6	23,9	21,3	27	31,1	22,5	24,0	28,8	26,2
Нижче за середнє	31	28	33	35	34	34	34	40	39	38	36,9	37,5	38,7	33,3	34	38,3	32,4	39,3
Середнє	41	45	38	36	34	35	38	26	35	33	30,5	31,6	23,9	22,7	29,5	28,7	23,3	23,1
Вище за середнє	7	4	8	2	4	3	4	2,5	1,8	3,6	3,4	4,6	1,9	2,2	3,7	2,4	3,4	1,8
Високе	3	2	1	0,4	3	0	1	0,5	0,6	0,7	0,5	1	0	0,1	0,9	0,2	0,8	0,1
Дуже високе	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,0

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

З грудня 2014 р. помітною є тенденція погіршення самооцінок матеріального становища: зменшення частки тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як середнє, та збільшення розміру груп з низьким рівнем добробуту.

Нині менше ніж чверть опитаних (18%) мають грошові заощадження, накопичення (табл. 13). Серед тих, хто має накопичення, 14,5% зберігають їх готівкою, 3,5% – на рахунках фінансових установ (у вигляді депозитів, облігацій, акцій). Переважна більшість опитаних, які мають накопичення, тримають їх у національній валюті.

Таблиця 13

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Скажіть, будь-ласка, чи є зараз у Вашій родині грошові заощадження, накопичення?” та “Скажіть, будь-ласка, в якій валюті Ви зберігаєте Ваші заощадження/накопичення?”, % (серед осіб, які мають заощадження/накопичення)

	Немає заощаджень, накопичень	Є заощадження, накопичення		Валюта накопичення серед осіб, які мають заощадження/накопичення				
		на рахунках фінансових установ (депозити, облігації, акції)	готівкою	Гривні	Долари	Євро	Рублі	Інша
Жовтень 2011 р.	75	25		65,7	33	13,2	1,5	0,5
Грудень 2012 р.	72	28		70,1	33,7	12,2	0,9	0,5
Квітень 2013 р.	80	20		69,3	37,2	8,9	1,3	0
Березень 2014 р.	73	8	19					
		27		77,8	39,4	11,8	2,8	0,2
Серпень 2014 р.	80	4	13					
		17		72,8	34,6	16,8	2	0,3
Грудень 2014 р.	81	6	13					
		19		77,9	43,7	13,3	4,3	0,8
Березень 2015 р.	80	4	16					
		20		69,8	49,3	17,4	5,8	1,1
Серпень 2015 р.	77	6	17					
		23		72,8	38,9	12	0,7	0,6
Листопад 2015 р.	78	5	17					
		25		68,1	41,9	18,7	0,6	0,8
Грудень 2016 р.	73,7	10,4	18,4					
		28,8		66,8	45,1	16,1	0,6	0,5
Червень 2017 р.	81,8	3,5	14,5					
		18		69,3	37,3	15,4	1,8	0,3

Примітка: Запитання про валюту грошових заощаджень ставилося респондентам, які мали накопичення готівкою.

Джерело: за даними моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Висновки. Основними питаннями, які сьогодні турбують респондентів, є матеріальне становище родини, зростання цін на товари масового споживання, тарифи на комунальні послуги, війна на Сході України, мобілізація. На думку опитаних, сьогодні в Україні найбільше загрожує корупція (73,7%). Іншими важливими загрозами респонденти вважають панування олігархів у політиці та економіці України (45,9%), агресію РФ (35,3%). Ключовими діями Уряду, що викликають найбільше занепокоєння, сьогодні є зростання комунальних тарифів (77,7%), знецінення гривні та зростання цін на товари масового споживання (63,5%). Зведений аналіз відповідей респондентів показує, що найактуальнішими проблемами для населення залишаються соціально-економічні, які стосуються їхнього добробуту. Важливо зазначити, що питання житлово-

комунальних тарифів, присутнє в двох різних формулюваннях, завжди викликає занепокоєння (менше, коли йдеться про діючі тарифи, і більше – у разі можливого зростання).

Про неофіційні платежі за основним місцем роботи повідомили 8,1% (у грудні минулого року – 25%) економічно активного населення, для 4,7% це було основним джерелом доходу. Питома вага неофіційної зарплати в структурі доходів значно скоротилася, що безсумнівно є наслідком зміни розміру мінімальної заробітної плати.

Влітку 2017 р. обрахований за відповідями оптимальний прожитковий мінімум становив 4321 грн. Таким чином, він підвищився за шість місяців на 5,7%. Середнє значення уявного прожиткового мінімуму на одну особу перевищує реальне значення прожиткового мінімуму в 2,5 раза.

У червні 2017 р. фіксується покращення значень за всіма індексами порівняно з минулорічними показниками. За півроку індекс поточного особистого матеріального становища істотно покращився на 4 пункти (зростання з 52 до 56 пунктів); інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища збільшився з 59 до 67 пунктів; індекс очікуваних змін особистого матеріального становища зростає на 2 пункти з 55 до 57 пунктів; індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців збільшився також на 7 пунктів (до 63 пунктів); індекс інфляційних очікувань зростає до 182 пунктів.

3 грудня 2014 р. помітною є тенденція погіршення самооцінок матеріального становища: зменшення частки тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як середнє, та збільшення розміру груп з низьким рівнем добробуту.

Нині менше ніж третина опитаних (28,8%) мають грошові заощадження, накопичення. Серед тих, хто має накопичення, більшість зберігають їх в гривневій готівці.

Додаток А

Методологія розрахунку індексів соціально-економічних оцінок і очікувань

Індекс	Запитання та варіанти відповідей	Розрахунок
Індекс поточного особистого матеріального становища (ІПСО)	“Як змінилося життя вашої родини протягом поточного місяця (за останні 30 днів) порівняно з попереднім місяцем?” 1. Істотних змін не відбулося. 2. Добробут збільшився. 3. Добробут зменшився	Від частки позитивних відповідей віднімають частку негативних, до різниці додають 100, щоб уникнути появи від'ємних величин. Значення індексів можуть змінюватись у межах від 0 до 200: – значення дорівнює 200 у тому разі, якщо всі респонденти позитивно оцінюють економічну ситуацію; – індекс дорівнює 100 тоді, коли частки позитивних і негативних оцінок є однаковими; – значення індексу менше за 100 означає, що в суспільстві переважають негативні оцінки
Інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища (ІПСс)	“Як змінилася протягом останнього часу (за останні 2–3 місяці) соціально-економічна ситуація у: 1) Вашому населеному пункті?; 2) Вашій області?; 3) країні?” 1. Стала кращою. 2. Така сама. 3. Стала гіршою	

Закінчення додатку А

Індекс	Запитання та варіанти відповідей	Розрахунок
Індекс очікуваних змін особистого матеріального становища (ІЕОо)	“Як, на Вашу думку, зміниться матеріальне становище Вашої сім’ї (Ваше особисто) через півроку?” 1. Істотних змін не відбудеться. 2. Добробут збільшиться. 3. Добробут зменшиться	
Індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців (ІЕОс)	“Як Ви вважаєте, наступні один-два місяці для економіки країни будуть добрими, поганими часами або якими-небудь ще?” 1. Добрими. 2. Поганими. 3. Ні добрими, ні поганими	
Індекс інфляційних очікувань (ІІО)	“Як Ви вважаєте (очікуєте), протягом наступних одного-двох місяців доходи Вашої родини зростатимуть швидше, ніж ціни, приблизно тими самими темпами, що й ціни, або повільніше, ніж ціни?” 1. Доходи зростатимуть швидше, ніж ціни. 2. Доходи зростатимуть приблизно тими самими темпами, що й ціни. 3. Доходи зростатимуть повільніше, ніж ціни	Від частки відповідей, які свідчать про зростання інфляції (“Доходи зростатимуть повільніше, ніж ціни”) віднімають частку відповідей, що характеризують зменшення інфляції (“Доходи зростатимуть швидше, ніж ціни”), до різниці додають 100. Значення індексу може змінюватись у межах від 0 до 200: – значення дорівнює 200 у тому разі, якщо всі респонденти очікують зростання інфляції (песимістична оцінка); – індекс дорівнює 100 тоді, коли частки песимістичних і оптимістичних оцінок є однаковими; – значення індексу менше за 100 означає, що в суспільстві всі очікують зменшення інфляції (оптимістична оцінка)

Отримано 27.06.17

Балакирева О.Н., канд. социол. наук, завотделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ “Институт экономики и прогнозирования НАН Украины”, глава правления ОО “Украинский институт социальных исследований имени Александра Яременко”, ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, e-mail: bon@ief.org.ua, bon.smc@gmail.com,

Дмитрук Д.А., канд. социол. наук, научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ “Институт экономики и прогнозирования НАН Украины”, директор ОО “Центр “Социальный мониторинг”, ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, e-mail: dmitruk_d@ukr.net

ДИНАМИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОЦЕНОК И ОЖИДАНИЙ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ: ЛЕТО 2017 г.

На основе данных общенационального опроса представлена оценка социально-экономической ситуации и общественные настроения, а также доходы и расходы населения. Рассмотрена динамика и

структура сбережений/накоплений. Проанализированы индексы социально-экономических оценок и ожиданий для разных социально-демографических групп в динамике.

Ключевые слова: индексы социально-экономических оценок и ожиданий, общественное мнение, социально-экономические проблемы, расходы, сбережения, накопления, самооценка материального положения, желаемый прожиточный минимум.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences, head of the board, Ukrainian Institute for Social Research after Oleksandr Yaremenko, 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, e-mail: bon@ief.org.ua, bon.smc@gmail.com,

Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), scientific fellow, department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences, director, Center "Social Monitoring", 26, Panasa Mymoho Str., Kyiv, 01011, e-mail: dmitruk_d@ukr.net

TRENDS OF SOCIO-ECONOMIC ASSESSMENTS AND EXPECTATIONS OF UKRAINE'S POPULATION: THE YEAR OF 2017

Based on data from a nationwide survey, an assessment is made of the socio-economic situation and social attitudes, as well as the income and expenditures of the population. Trends and structure of savings are considered. Authors analyse trends for indices of socio-economic assessments and expectations for different socio-demographic groups.

Keywords: indices of socio-economic assessments and expectations, public opinion, socio-economic problems, costs, savings, self-assessment of the material status, imaginary living wage.